

Kun Miklós Jenő: MEGKÉSETT ELÉGTÉTEL
A DALOK ÉS MESÉK FEHÉRSZAKÁLLÚ, ARANYKORONÁS KIRÁLYÁRÓL
(Praznovszky Mihály: Pósa Lajos, a szelíd költő című könyvének kapcsán)

„Nem csak ő írt egész könyvtárszámra valót, hanem nevelt a maga programja szerint egy írói gárdát, amely ebben a szellemben formálta az új magyar gyermekirodalmat. Oly erény, melyet egykoron sokkal készségesebben fognak elösmerni, mint az ma a kortársaktól várható.

*Hogy őt illeti meg a mai magyar gyermekirodalom megalapításának dicsősége, nem szabad felednünk, s hogy ezzel a munkával még egy másik érdemet is szerzett: a mi irodalmunk számára tervszerűen nevelt egy olvasógárdát s azt évről-évre bőven gyarapította. Sohasem lehetnek a magyar írók eléggé hálásak ezért a nagy munkájáért is, amelyet nem lan-
kadó szorgalommal végzett évtizedeken át.” (Herczeg Ferenc, 1914)*

„Ha egy kicsit egészen a közelmúltra is visszatekintünk, sajnos észre kell vennünk, hogy az 1980-as és még inkább a '90-es évektől nagy változásokon mentek át képeslapjaink, ezzel együtt gyermeklapjaink is. A szórakoztatás központi szerepe, a profit-, az extra-profit-és a még extrább profitszerzés leküzdhetetlen vágya nem hagyják nyom nélkül az újságkészítést, az újságolvasást és ezen keresztül az emberi, gyermeki kultúrát sem.” (Kocsy Anikó, hírlapkönyvtáros, sajtóbibliográfus, OSZK, 2002)

„Magyarországon az általános iskolát elvégzettek 50%-a nem képes sem önálló olvasásra, sem önálló tanulásra.” (Szilágyi Gyula, szociológus, 2004)

„Magyarországon a lakosság 60%-a egyetlen könyvet sem olvas el egy évben és még ennél is ijesztőbb, hogy a 18-29 évesek egyharmada még sohasem járt könyvtárban.” (Nagy Attila, olvasásszociológus, OSZK, 2006)

A magyar próza **Arany Jánosa, Móra Ferenc** illetve a szerény írásom alcímében meghúzó költői jelzővel elhunyt mesterét: a babéros fekete csónakon a csillagokon túli mesevilág ködébe – a halhatatlanságba távozott Pósa Lajost, a magyar gyermekek hammelni patkányfogóját, akinek ezüsthangú sípjában nemzeti társadalmunknak egyik legértékesebb és legkomolyabb ereje szólalt meg (ugyancsak Móra tökéletes hasonlata, és pontos értékelése).

Mondják: Móra elfogult volt Pósával szemben.

Felmerül a kérdés: miként vélekedjünk a keletkezésük idején alig huszonkét éves **Tömörkény István** gondolatairól, melyeket 1889. február elején fogalmazott meg (hol volt még *Az Én Ujságom?*), mintegy összegző előképét adva jeles írók, irodalomtörténészek, tudósok és pedagógusok – mások mellett – **Vass Mátyás, Gárdonyi Géza, Mikszáth Kálmán, Bródy Sándor, Nagy László, Herczeg Ferenc, Herman Ottó, Lőrinczy György, Kosztolányi Dezső, Havas István, Rubinyi Mózes, Gyökössi Endre** és **Kenyeres Elemér** későbbi legfőbb megállapításainak:

„Ha áll az a mondás, hogy egy nemzet jövője az iskolamesterek kezébe van letéve, akkor az is áll, hogy a jövőendő iskolásfiúknak szükségük van a gyermekversekre. Azok a régi történetek pedig, hogy „Bort iszik a magyar ember, nem pedig len vizet”, nem igen neveltek az iskolamesterek keze alá a fiúkat.

És ebbe az állapotba, mely voltaképp nem is volt állapot, vágta bele egyszerre a Pósa üde, szívből fakadt versei. A költő fölszállt a gyermekek derült, aranyos világába, s néz az ő szemükkel, érez az ő szívével, s beszél az ő nyelvükön... Az idegenből magyarba ojtott e-fajta dolgok után valóságos aranyversek voltak ezek...

Pósa igazán a gyermekek nyelvén beszél, a gyermekek észjáráshoz szól, de nem száll le arról a nívóról, amelyen alól megszűnnének azok irodalmi termékek lenni. Nekik való könnyed költői formában, a tiszta magyar népköltészet alapján tölti be azt a nemes hivatást a költő, amely méltó arra, hogy benne munkát találjon egy emberélet ideje alatt..."

*„Azaz – fűzi hozzá az író idéző **Madácsy László** – Tömörkény Póságban az ifjúsági irodalomnak mint új műfajnak a megteremtőjét látja. Irodalmi működésének jelentőségét éppen ezért hangsúlyozza.”*

Nem szándékozom a magyar mese megnevesítőjéről – pro és kontra – további véleményeket ismertetni (különben is: a Pósa-irodalom legértékesebb darabjainak már régen gyűjteményes kötetben lenne a helyük). Négy-öt emberöltő távlatából – vélhetően a tévedés különösebb kockázata nélkül – három állítást merek megfogalmazni:

1) Rangos értékelői – óvónők- és néptanítók ezreivel együtt – csak olyan mértékben voltak elfogultak vele kapcsolatban, amennyiben felismerték, hogy alkalmasint minden esztétikánál fontosabb – az **É l e t**.

2) Herczeg Ferenc jóslata nem vált be. Tisztelet a kevés kivételnek, szó sincs elismerésről, még kevésbé háláról.

3) Az 1945-, s még inkább az 1990 utáni riasztóan kedvezőtlen magyarországi társadalmi folyamatok eredményét lásd a mottóként feltüntetett további három idézetben.

Mindmáig egyetlen irodalomtörténészünk akadt, Madácsy László, aki Móra szempontú kis tanulmányában¹ foglalkozott a kérdéssel: vajon mi volt az oka a nagy író Pósa költészete iránti csodálatának s miért hálaérzetének magas foka Pósáról szóló írásaiban. Ő vetette fel, hogy a Pósáról írt korábbi értékelések éppen-hogy érintik szegedi tartózkodásának idejét egy-két anekdota ízű adattal. Kiemelik **Dankó Pistához** való barátságát, de teljesen megfeledkeznek arról, hogy Pósa írói munkásságát Tömörkény méltatta először helyesen, s hogy Gárdonyi is szerette, megbecsülte. Hosszan idéz Pósanak a tőle nehéz szívvel búcsúzó szegedi közönséghez intézett beszédéből is, mellyel kapcsolatban megemlíti, hogy az hú kifejezése volt a költő tiszta és szerény egyéniségének. Nem értékelt túl önmagát, ismerte a maga emberi és írói értékeit.

1957-ben publikált munkája nem vert különösebb port – ahogy a néhány, 1990 után keletkezett jó szándékú írás sem.

*

„Nem tartozom azok közé, akik, ha olykor egy-egy könyvről ismertetést írnak, abban lelik örömeiket, hogy oldalakon keresztül sorolják fel a hiányosságokat. Túlságosan is kézenfekvő és egyszerűsítő lehetőség ez, főleg olyan művek esetében, amelyek adatszerűséggel

kínálnak lóteret az „irodalmi vadászoknak”. (Kivételt képeznek persze az irodalmi lexikonok, amelyekre célozni kötelesség, s aránylag könnyű feladat...)

Praznovszky Mihály egy 1998-as recenziójának számomra rendkívül szimpatikus bevezető sorait idéztem. A közelmúltban jelent meg a jeles irodalomtörténész, lapszerkesztő és muzeológus, *Pósa Lajos, a szelíd költő* c. – a fentebb szemléltetett felfogást alkotóként is szem előtt tartó – kismonográfiája, amely a maga nemében hosszú évtizedek után az első tárgyilagos pályakép a Dankó Pistát felkaroló, s neki márványszobrot szerző költőről; Móra Ferenc felfedezőjéről; az eredeti, magyar szellemiségű gyermekirodalom megteremtőjéről.

Praznovszky Mihály hiánypótló kötete szervesen illeszkedik a költő gyermekverseinek 2004 óta örvendetesen szaporodó – ám eddig szinte semmilyen publicitást nem kapott, és sajátos könyvterjesztési viszonyaink miatt elég mostoha sorsú – magyarországi kiadásaihoz (a Szlovákiában megjelent verseskötetéről is csak kevesek tudnak), fontos állomás, mi több: iránytű Pósa Lajos oly kívánatos ébredésének folyamatában.

A szerző a vélemények és ellenvélemények tükrében vet számot Pósa költészetének értékeivel és háttérbe szorításának okaival (felelőseivel sajnos csak részben), gondos, Pósa ismerőinek is sok újdonságot tartalmazó pályaképet rajzol a Nemesradnótról a népmesék hőseinek erős elhatározásával Budapestre induló, majd Szegeden letelepülő, végül ismét a fővárosban, *Az Én Ujságom* c. gyermeklap szerkesztőjeként népszerűsége csúcsára jutó Pósa bácsiról. Az életmű újrafelfedezésének számbavételével záródó kötet a legendás Pósa-asztal tagjainak megidézésével betekintést nyújt a szecessziós századforduló pezsgő irodalmi életébe is.

Ha valamit hiányolhatunk e kitűnő munkából, melynek minden irodalomtörténeti gyűjteményben ott a helye, az a költő és a kisdednevelők kapcsolatának bemutatása. Márpedig ez a szál legalább olyan fontos és értékes – Pósa verseinek utóéletét illetően is –, mint életművének nagyobbik fele: *Az Én Ujságom*.

A legszeretettebb költővel kapcsolatban általában finnyás „szakma” megtépzott tekintélyét Praznovszky Mihály most némileg helyrebillentette, bizonyítva, hogy az egyes szegmenseit illetően esztétikai szempontból mégoly megalapozottan kritizálható pósa költészetéhez lehet jó szándékkal is közelíteni. Az irodalomtörténészek által eddig inkább csak elmarasztalt poéta melletti józan kiállása lendületet adhat a további, sajtóbibliográfusokat is igénylő Pósa-kutatásoknak és bátorítást: felnőtt-költészetének szükségszerű újraértékeléséhez.

Praznovszky könyvét olvasva még inkább szükségesnek tűnik (szóltam már erről korábban is²), az 1990 utáni politikai változások realitásait is tükröző új magyar irodalomtörténet – s végre valahára: a magyar gyermekirodalom történetének megírására. Meggyőződésem, hogy Pósa igazi helyét e két, egymással szerves kapcsolatban álló munka hivatott kijelölni.

Jó lenne, ha gyermekirodalom-gondozóinkhoz és nevelőinkhez is eljutna ez a kiváló munka, amely minden bizonnyal köreikben is sok új barátot szerezhet a költő – néhány önzetlen kiadó jóvoltából már újra elérhető – java gyermekverseinek. Talán nem hiú ábránd, hogy egy „hivatalos” irodalomtörténész véleményé-

nek ismeretében a jövőben bátrabban fordulnak majd e páratlanul gazdag életműhöz, és gondos szerkesztők munkája nyomán annak legértékesebb darabjait viszontlátjuk majd az óvodai foglalkoztatók anyagában, a kisiskolás olvasókönyvekben és végre korszerű gyermekvers-antológiákban is.

A kiadó a könyv eladásából származó bevételt a költő síremlékének felújítására fordítja. Aki tehát megvásárolja, nemcsak lelkiekben válik gazdagabbá, de föltöbb nemes ügyet is szolgál.

- 1) **Madácsy László:** Pósa Lajos ismeretlen levelei Móra Ferenchez, Szegedi Pedagógiai Főiskola Évkönyve (első rész), 1957
- 2) **Kun Miklós Jenő:** Felébredhet-e végre Pósa Lajos?, Gömörország, 2006, tavasz

Budapest, 2006. október

In: Gömörország, 2006, tél